

BEN MACINTYRE

**KOVA
JOUKKO**

SAS JA ERIKOISJOUKKOJEN SYNTY

SUOMENTANUT AURA ELOMETSÄ

ATENA

»Liisa pien» -kappaleen suomenkielinen sanoitus (s. 174) on
Vuokon (Kerttu Mustonen) käsialaa.

Englanninkielinen alkuteos

SAS: Rogue Heroes – The Authorized Wartime History

Copyright © Ben Macintyre

Suomenkielinen laitos © Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Atena

Jyväskylä

ISBN 978-951-1-48143-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024



4041 0037
Painotuote

Oot »oiva kurkunleikkaaja» – huoli pois,
lause Shakespearen mitä osuin:
sota luumurskaa, kaulan katkontaa ois
ellei oikeus oo puolel' soturin

Byron: *Don Juan*

SISÄLLYS

Aluksi 9

ESIPUHE: Pimeään 15

OSA I: AAVIKKOSOTA

Cowboy-sotilas 19

L-osasto 33

Uudet tulokkaat 45

Aavikolle 69

Pitkän kantaman aavikkoryhmä 81

Paholaisen seuduilla 87

Aavejoukko 101

Kommandokärri 111

Bed & Breakfast Bengasi 128

Seitsemän lentokenttää 145

Suuren luokan sabotaasia Sidi Haneishissa 167

Aavikkolääkärit 183

Tärähtänyt, koko lailla tärähtänyt 197

El-Alamein 212

OSA II: SOTA EUROOPASSA

Italia	237
Bulbasket	259
Houndsworth	275
Silmä silmästä	292
Paddy McGintyn vuohi	307
Viehtymys riskeihin	317
Battaglione Alleata	333
Kolmanteen valtakuntaan	347
Vapautus	364
Ken uskaltaa, selviytyy	373
Elämä jälkeen	383
LIITTEET:	
SAS:n sodanaikaiset operaatiot	391
SAS-rykmenttien kunniataulu	397
Kirjallisuutta	405
Kiitokset	407

ALUKSI

Rohkeus taistelussa voi ottaa yhtä monia muotoja kuin sota itsekin. Tässä kirjassa kerrotaan uudenaikaisista sankareista, epätavallisesta rohkeuden lajista ja sellaisesta sodankäynnin tavasta, joka poikkasi kovasti kaikesta entisestä.

Special Air Service, SAS, oli uudenlaisten taistelutaktiikoiden edelläkävijä, jonka hyväksi havaitsemista keinoista on sittemmin tullut nykyaikaisen sodankäynnin keskeinen elementti. Yksikkö aloitti taipaleensa pienenä iskujoukkona, mutta siitä kasvoi toisen maailmansodan hienoin kommandoyksikkö, josta on sittemmin otettu mallia eri puolilla maailmaa erikoisjoukkoja (kuten Yhdysvaltain Delta Force ja laivaston SEAL-erikoisjoukkoja) perustettaessa.

Koko sodan ajan ja vielä vuosikaudet sen jälkeenkin erikoisrykmentin toimista vaiettiin visusti. Tässä kirjassa kuvataan SAS:n syntyhistoriaa ja sen sodanaikaisia kehitysvaiheita. Kirjoitustyössä on saatu hyödyntää ennennäkemättömällä tavalla koko SAS-rykmentin arkistoja – hämmästyttävän monipuolista julkaisemattomien aineistojen aarrearkkua täynnä huippusalaisia raportteja, muistioita, yksityisiä päiväkirjoja, kirjeitä, muistelmia, karttoja ja satoja tähän päivään asti piilossa pysyneitä valokuvia.

Tärkein yksittäinen lähde on ollut SAS:n sotapäiväkirja. Kyseessä on vaikuttava kokoelma erään SAS-upseerin vuonna 1945 keräämiä alkuperäisasiakirjoja, jotka on sidottu nahkakansiin yhdeksi yli 500-sivuiseksi teokseksi. Seitsemänkymmentä vuotta salassa pidetty järkäle on nyt talletettu SAS-rykmentin arkistoon.

Tämä katsaus rykmentin historiaan ei ole virallinen historiikki, mutta tehty silti asianosaisten suostumuksella. Rykmentin omaan järjestöön kuuluvat ovat auttaneet minua vaivojaan säästämättä käsikirjoituksen jokaisessa työstövaiheessa, mutta tulevilla sivuilla esittämäni näkemykset ovat täysin omiani eivätkä edusta rykmentin kantaa. Katsaukseni ei myöskään ole perinpohjainen eritelly yksikön menneisyydestä. Jos sellainen olisi mahdollista kirjoittaa, sitä tuskin kukaan haluaisi lukea. Pituuden rajoittamiseksi ja tarinalinjojen jatkuvuuden varmistamiseksi keskityn keskeisiin henkilöihin ja tapahtumiin: tulevilla sivuilla ei mainita monia rykmentin alkuaikoina urotekoja tehneitä miehiä, minkä lisäksi toiston vuoksi on jätetty käsittelemättä jokunen suuri operaatio ja useita pienempiä. Kerron myös laveammin SAS:n brittiosastoista kuin rykmentin ranskalaisista, kreikkalaisista ja belgialaisista osastoista. Special Boat Squadron (myöhemmin Special Boat Service, SBS) perustettiin SAS:n rinnalle, mutta huhtikuussa 1943 niiden tiet ja roolit erkanivat, minkä vuoksi merellä toimivien erikoisjoukkojen tarinaa ei käsitellä tässä kirjassa juurikaan, niin huomionarvoinen kuin aihe onkin. Kirja ei myöskään ole asiantuntijoille suunnattu sotahistoriikki vaan tarkoitettu maallikkolukijoille, joten olen yrittänyt karsia tekstistä ylenpalttiset viittaukset sotilasarvoihin, yksikköjen nimiin ja numeroihin, kunniamerkkeihin ja muihin yksityiskohtiin silloin, kun ne eivät ole olleet tarinan kannalta olennaisia. Kirjan lopussa on luettelo SAS:n sodanaikaisista operaatioista sekä rykmentin riveissä kaatuneista.

SAS:stä on kirjoitettu paljon. Joukossa on erinomaisia teoksia, mutta monissa on keskitytty yhteen ihmiseen, jolloin toisten osuus näyttäytyy vähäisempänä; osassa on miltei pyhimyshistoriikkia muistuttava sävy, osassa taas hauisten pullistelu tuntuu saavan liikaa tilaa, jolloin kaikenlaista machoilua korostetaan objektiivisuuden kustannuksella ja fyysistä voimaa psykologisen sietokyvyn kustannuksella, vaikka jälkimmäinen on ollut yksikön kantava voima aina sen alkuaajoista lähtien. Monet sodanaikaisen SAS:n sotilaat ovat olleet poikkeusyksilöitä, mutta samalla vain ihmisiä: vajavaisia,

välillä julmia, alttiita joskus suurillekin virheille. SAS:stä on tullut legenda, mutta sen todelliseen tarinaan kuuluu valon ohella myös pimeyttä ja sankarillisuuden ohella myös traagisia käännteitä ja pahuutta. Rykmentin tarina on tarina verrattomasta rohkeudesta ja oivalluskyvystä, jonka lomassa nähdään välähdyksiä myös arviointikyvyn räikeästä pettämisestä, raa'asta väkivallasta ja koskettavasta hauraudesta.

Kun SAS perustettiin, se oli kokeilu, ja monen konservatiivisemman brittiupseerin mielestä vieläpä huono sellainen. Ajatus pienten, erikoiskoulutuksen saaneiden ryhmien lähettämisestä kauas vihollislinjojen taakse iskemään arvokkaisiin kohteisiin ei istunut lainkaan yleisesti hyväksytyihin käsityksiin symmetrisestä sodankäynnistä, jossa armeijat kohtasivat toisensa silmästä silmään taistelukentällä. SAS oli alun perin brittiläinen yksikkö, joka aloitti matkansa Pohjois-Afrikan aavikoilta vuonna 1941, mutta kasvaessaan siihen liittyi taistelijoita kaikkialta maailmasta: amerikkalaisia, kanadalaisia, irlantilaisia, juutalaisia (Palestiinasta), ranskalaisia, belgialaisia, tanskalaisia ja kreikkalaisia. Vaatimattoman alun saanut rykmentti laajeni kolmen vuoden aikana hurjasti.

Muutamit poikkeukselliset soturit vain käväisivät kirjan sivuilla, mutta on jokusia, jotka taistelivat SAS:n riveissä sen perustamisajasta sodan loppuun asti, Libyan hiekoilta aina Italian rannoille, Ranskan kukkuloille ja lopulta Saksaan asti. SAS:ään liittyneet olivat usein epätavallisia, jopa erikoisia yksilöitä, jotka eivät sopeutuneet hevillä tavanomaisiin yksiköihin: outolintuja ja lurjuksia, joiden pirtaan salaiset operaatiot sopivat luonnostaan ja jotka eivät jaksaneet piitata perinteistä – osin sotilaita ja osin vakoojia, omalakisista satureita. He olivat, kuten eräs SAS:n entinen upseeri muotoili: »yksityiskoulujen ja vankiloiden jämäerä». Menestys SAS:ssä edellytti erityistä luonteenlaatua, ja tässä kirjassa pyritään muun ohella tunnistamaan, mitä nuo vaikeasti määriteltävät luonteen ja persoonallisuuden piirteet olivat.

Sodan päätyttyä SAS hajotettiin, sillä erheellisesti kuviteltiin, ettei sentyyppiselle erikoisjoukolla ollut enää tarvetta. Erikois-

joukkojen merkitys nykysodassa on kuitenkin kasvanut kasvamis-
taan.

Brittihallitus päätti perustaa SAS:n uudelleen vuonna 1947, jol-
loin siitä tehtiin pysyvä, syvällä selustassa toimiva kommandojouk-
ko. SAS ei ole koskaan myöntänyt eikä kiistänyt osallisuuttaan
mihinkään uudistuksen jälkeen toteutettuun operaatioon: puolus-
tusministeriön julkisuuspolitiikan mukaisesti rykmentin sodanjäl-
keisiä toimia ei käsitellä tässä kirjassa.

SAS:n käyttämät menetelmät ovat muuttuneet huomattavas-
ti viimeksi kuluneiden seitsemänkymmenen vuoden aikana, mutta
sen keskeisin olemus on miltei sama kuin vuonna 1941: eliittijouk-
ko, joka lähetetään suorittamaan salavihkaisia, vaarallisia tehtäviä,
joihin tavanomaiset yksiköt eivät kykene.

Yhdysvaltain puolustusministeri puhui hiljattain siitä, mikä
merkitys erikoisjoukoilla on väkivaltaista islamistista Isisin »kali-
faattia» vastaan suuntautuvissa tehtävissä Irakissa, Syyriassa ja (jäl-
leen) Libyassa, missä SAS:n tarina seitsemänkymmentä vuotta
sitten alkoi: »Kouramme on pitkä. [...] Ei tiedä, kuka tulee yöllä
ikkunasta sisään. Se on se tunne, jonka haluamme vainoavan jo-
kaista [Isisin] johtajaa ja seuraajaa.» Kuvauksessa erikoisjoukot on
määritelty tavalla, jonka SAS:n perustaja David Stirlingkin olisi
allekirjoittanut. Erikoisjoukkoja hyödynnetään tänä päivänä tehok-
kaammin ja moninaisempiin tehtäviin kuin koskaan aiemmin.

SAS oli kärkipäässä, kun toisen maailmansodan vaikeim-
pia tehtäviä jaettiin, ja se sai vihollisen keskuudessa aikaan valta-
via vahinkoja, niin aineellisia kuin psykologisia. Aavikolla SAS:n
iskujoukot tuhosivat kymmenittäin lentokoneita, herättivät kau-
hua Rommelin joukoissa, toteuttivat keskeisen tärkeitä tiedus-
teluoperaatioita ja loivat samalla itselleen lähes tarunhoitoisen
maineen. Italiassa he olivat liittoutuneiden maihinnousun kärki-
joukkona, ja Normandian maihinnousun edellä ja aikana he hyp-
päsivät miehitettyyn Ranskaan laskuvarjoilla tekemään sissi-iskuja,
joiden myötävaikutuksella sotaonni kääntyi liittoutuneille myö-
täiseksi. Työstään he maksoivat kovan hinnan niin verellä kuin

mielenterveydellä. Seuraavilla sivuilla kangastelevat houremaiset kuvat sodan helvetistä, kumppanuudesta syntyvät ilon pilkahdukset, tuhon tenho ja toisaalta mielettömän kuoleman kauheus.

Rohkeus ilmenee joskus yllättävin tavoin ja kaukana taistelukentiltä. Toisen maailmansodan aikaisen SAS:n tarina on räiskyvä seikkailukertomus, mutta olen yrittänyt tuoda sen oheen myös pohdintaa salaisen, perinteitä rikkovan sodankäynnin psykologisista ulottuvuuksista ja siitä, kuinka sotaolosuhteet vaikuttavat tavallisiin ihmisiin.

Tämä on kirja siitä, mitä rohkeus tarkoittaa.

SANANEN LÄHTEISTÄ

Valtaosa kirjoitustyön lähdemateriaalista on peräisin SAS:n rykmentin omista arkistoista, ennen kaikkea sotapäiväkirjasta. Olen kiitollisuudenvelassa niille, jotka ovat minua ennen tutkineet rykmentin historiaa. Mainitsen monien joukosta tässä erityisesti Gavin Mortimerin, Gordon Stevensin, Martin Morganin, Alan Hoen, Damien Lewisin, Lorna Almonds Windmillin, Stewart McCleanin, Virginia Cowlesin, Hamish Rossin, Paul McCuen, John Lewesin, Anthony Kempin, Martin Dillonin ja Michael Asherin. Paljosta on kiittäminen myös historioitsijoita, jotka ymmärsivät kaukonäköisesti tallettaa tapahtumissa mukana olleiden muistoja paperille, videonauhalle tai äänitteelle vielä kun se oli mahdollista. Minulla on ollut onni pystyä ammentamaan myös näistä dokumenteista. Elossa on enää muutama sodanaikaiseen SAS:ään kuuluneista, ja olen saanut keskustella menneistä monien rattoisten tuntien ajan Mike Sadlerin, Keith Kilbyn ja Edward Tomsin kanssa. SAS:n entisen tiedustelu-upseerin Robert McCreadyn perhe antoi minun tutkia hänen sodanaikaisia päiväkirjojaan ja tavaroitaan. Archie Stirling päästi ystävällisesti minut lukemaan David Stirlingin papereita. Arkistoissa on julkaisemattomia ensikäden selostuksia, mutta paljon arvokasta tietoa löytyy

myös lukuisista sodan jälkeen julkaistuista muistelmista, joita ovat kirjoittaneet entiset sotilaat, kuten Malcolm Pleydell, Johnny Cooper, Vladimir Penjakoff, Alan Caillou, David Lloyd Owen, Roy Close, Fitzroy Maclean ja Roy Farran.

ESIPUHE: PIMEÄÄN

Marraskuisena iltana 1941 viisi vanhaa Bristol Bombay -kuljetuskonetta kiihdytti työläästi Bagushin lentokentän kiitoradalla Egyptin rannikolla ja katosi tihenevään hämäärään. Kunkin koneen kyydissä oli kymmenisen brittiläistä laskuvarjosotilasta, ja kaikkiaan matkaan oli lähtenyt vajaat kuusikymmentä miestä eli uuden, kokeellisen ja erittäin salaisen Special Air Servicen »L-osaston» miltei koko vahvuus.

Koneet lensivät luoteeseen moottorit jylisten, kun yltyvän tuulen mukana alkoi tuntua sähköinen aavistus nousevasta myrskystä. Aurinko painui autiomaan horisontin taakse ja sai lämpötilan koneessa laskemaan nopeasti. Hyytävä kylmyys valtasi yhtäkkiä tilan.

Vastaperustettu SAS oli ensimmäisellä tehtävällään. Operaatio Talonvaltaajaksi nimetty tehtävä oli seuraavanlainen: hypätään laskuvarjoilla keskellä yötä vihollislinjojen taakse Libyan autiomaahan, jakaudutaan ja edetään jalan viidelle eri lentokentälle, asetetaan räjähteitä mahdollisimman moneen saksalaisten ja italialaisten lentokoneeseen ja pommien räjähdellässä vetäydytään etelässä autiomaan uumenissa sijaitsevalle kokoontumispaikalle, josta lentokoneet noutavat iskijät turvaan.

Kylmästä hytisevät miehet istuivat turvavöissään koneiden pauhaavassa pimeydessä viiden ja puolen kilometrin korkeudessa. Osa heistä oli tavallisia sotilaita, toiset eivät: oli hotellin portieeria, jäätelömaakaria, skotlantilaista aristokraattia ja Irlannin rugbymaajoukkueen jäsentä. Osa oli synnynnäisiä sotureita, kylmä-

hermoisia ja nytkin täysin rauhallisia, muutamaa taas oli tarttunut jonkinlainen sotahulluus – useimmat olivat kuitenkin pelosta kankeina ja yrittivät salata sen muilta. Kukaan heistä ei voinut väittää olevansa täysin valmistautunut edessä olevaan tehtävään siitä yksinkertaisesta syystä, että yöllistä laskuvarjo-operaatiota Pohjois-Afrikan aavikoilla yritettiin nyt ensimmäistä kertaa. Heidän keskuudessaan oli kaikesta huolimatta virinnyt jo omaleimainen ja omalaatuinen yhteishenki, jossa sekoittuivat tasasuuret annokset häikäilemättömyyttä, viekkautta, kilpailullisuutta ja päättäväisyyttä. Ennen koneen nousua miehille oli ilmoitettu, että mikäli jotkut loukkaantuisivat vaikeasti laskeutuessaan, heidät olisi pakko hylätä oman onnensa nojaan. Arkistoista ei löydy viitteitä siitä, että kukaan miehistä olisi pitänyt tätä omituisena.

Tuuli lähenteli jo myrskylukemia kaksi tuntia myöhemmin, kun töyssähtelevät kuljetuskoneet lähenivät Libyan rantaviivaa. Tuulella lentävä hiekka ja kaatosade peittivät alleen merkkivalot, joita Kuninkaallisten ilmavoimien koneet olivat pudottaneet maahan ohjaamaan kuljetuskoneet sovitulle hyppypaikalle sisämaahan parinkymmenen kilometrin päähän rannasta. Lentäjät eivät erotaneet edes rantaviivaa. Saksalaisten rannalle asemoimat valonheittimet havaitsivat tulijat, ja ilmatorjunnan sokaisevat räjähdykset paukkuivat heidän ympärillään. Yhden kuljetuskoneen pohjasta sinkoutui läpi ammuksen sirpale, joka ohitti varapolttoainesäiliön vain muutamien senttien päästä. Yksi kersanteista murjaisi vitsein, jota kukaan ei kuullut mutta jolle kaikki virnistelivät silti.

Lentäjät ilmoittivat, että sotilaiden tuli valmistautua hyppäämään, vaikka tosiasiaa koneita lennettiin nyt sokkona ja navigointi perustui lähinnä arvailuun. Ensin ulos heitettiin laskuvarjoilla varustetut säiliöt, joissa oli räjähteitä, konepistooleita, ammuksia, ruokaa, vettä, karttoja, peittoja ja lääkintätarpeita.

Sen jälkeen miehet heittäytyivät yksi toisensa jälkeen kuohuvaan pimeyteen.

OSA I
AAVIKKOSOTA

COWBOY-SOTILAS

Viisi kuukautta ennen operaatio Talonvaltaajaa muuan pitkä, hoikka ja äreä sotilas lojui hievahtamatta sairaalapedillä Kairossa. Alaraajahalvaantunut 25-vuotias upseeri oli tuotu skotlantilaiseen sotilassairaalaan 15. kesäkuuta 1941. Sotaministeriön miehen äidille lähettämässä kirjeessä todettiin hänen kärsivän »vihollistoiminnan tuloksena syntyneestä selän alueen ruhjeesta».

Tämä ei ollut aivan totta. Loukkaantunut sotilas ei ollut nähty vilaustakaan vihollisjoukoista: hän oli hypännyt lentokoneesta ilman kypärää ja asianmukaista koulutusta, varjo oli takertunut koneen peräsiipeen ja repeytynyt, ja mies itse oli syöksynyt maahan suositukseen nähden kaksinkertaisella nopeudella. Maahan osuessaan hän oli menettänyt tajunsa ja selkäranka oli ruhjoutunut pahasti, minkä seurauksena alaraajoista oli hävinnyt tunto ja silmistä joksikin aikaa näkö. Lääkärit pelkäsivät, että mies ei enää ehkä kävelisi.

Jo ennen laskuvarjo-onnettomuutta upseerin panostus sotaonnistukseen oli ollut vähäisenlainen: hän ei taipunut alkeellisimpaankaan sotilaskuriin, ei kyennyt marssimaan jonossa ja oli niin laiska, että toverit kutsuivat häntä »Jättiläiskiaiseksi». Siirryttyään brittiläisten kommandojoukkojen mukana Egyptiin hän oli viettänyt huomattavasti aikaa Kairon baareissa ja yökerhoissa sekä vedonlyöntipuuhissa kilparadalla. Sairaanhoidajat tunsivat hänet entuudestaan, sillä hän oli monena aamuna ilmestynyt sairaalaan

kalvakan ja pahoinvoivan näköisenä pyytämään haikuja happipullostasta krapulan häätämiseksi. Ennen kuin epäonnistunut laskuvarjo-hyppy oli vienyt hänet vuodeosastolle, häntä oli epäilty sairauden teeskentelystä ja asiaa oli tutkittukin mahdollista sota-oikeudenkäyntiä silmällä pitäen. Vertaistensa mielestä hän oli miellyttävä ja hauska, ylempiensä mielestä lähinnä röyhkeä, epäpätevä ja sietämättömän ärsyttävä. Upseerikoulutuksen päätösarviointi oli karu: »vastuuntunnot, hänenlaisiaan mahtuu kolmetoista tusinaan».

Luutnantti David Stirling ei ollut perinteinen sotilas.

Kirjailija Evelyn Waugh, kommandojoukkojen upseeri hänkin, kävi katsomassa Stirlingiä sairaalassa tämän oltua siellä kolme viikkoa. Waugh'lle oli jostakin syystä sairaalassa sanottu, että Stirlingin toinen jalka oli jo amputoitu ja että toinenkin menetettäisiin luultavasti myöhemmin. »En tunne mitään», Stirling kertoi ystävänsä ystävänsä Useimpien englantilaisten tavoin myös Waugh'ta kiusaannutti ajatus vammautumisesta, joten hän jutusteli sinnikkäästi niitä näitä sängyn reunalla ja vältteli tarkoin viemästä keskustelua ystävänsä halvaantumiseen. Silloin tällöin hän vilkuili kuitenkin vaivihkaa kohtaa, jossa arveli Stirlingin jäljelle jääneen jalan olevan, ja aina hänen niin tehdessään Stirling kokosi voimansa ja heilutti oikean jalkansa isovarvasta. Lopulta Waugh oivalsi Stirlingin vetävän häntä höplästä ja löi ystävänsä tyynyllä.

»Stirling, senkin nilkki! Mistä lähtien tuo on sinulta onnistunut?»

»Onnistuin aivan hetki ennen tuloasi. Vaatii ponnistelua, mutta tästä se lähtee.»

Stirling oli saamassa liikuntakykynsä takaisin. Käänne olisi saanut jonkun toisen ehkä itkemään ilosta, mutta Stirling näki siinä ohittamattoman tilaisuuden jekuttaa yhtä Britannian etevimmistä kirjailijoista.

Meni kaksi viikkoa ennen kuin Stirling kykeni seisomaan kunnolla ja vielä viikkoja lisää, ennen kuin hän pystyi onnahtelemaan eteenpäin. Kahden kuukauden pakollisen vuodeleponsa aikana hän teki kuitenkin paljon ajatustyötä, joka holtittoman raikulipojan maineesta huolimatta oli hänen leipälajinsa.

Kommandoista suunniteltiin Britannian omia iskujoukkoja: vapaaehtoisten joukosta valittaisiin ja koulutettaisiin ne, jotka soveltuisivat toteuttamaan tuhoamisoperaatioita akselivaltojen hallinnoimissa kohteissa. Pääministeri Winston Churchill oli päättänyt, että Pohjois-Afrikka olisi ihanteellinen toimintaympäristö kommandoille, sillä siellä vihollisen rannikolla sijaitseviin tukikohditiin voisi iskeä Välimereltä.

Stirlingin mielipide, jota kukaan ei kylläkään kysynyt, oli se, että konsepti oli susi. Enemmän osan aikaa kommandot olivat toimettomina, odottivat turhaan käskyä osallistua suurhyökkäykseen, ja silloin harvoin, kun kommandot oli lähetetty suorittamaan tehtävää, tulokset olivat olleet pettymys. Saksalaiset ja italialaiset osasivat odottaa hyökkäystä mereltä ja olivat valmiudessa. Kommandojoukot olivat kerta kaikkiaan liian suuria ja kömpelöitä kyttäkseen salavihkaiseen yllätyshyökkäykseen.

Stirling pyöritteli vaihtoehtoa, että hyökkäys tulisikin päinvastaisesta suunnasta. Etelässä, Egyptin ja Libyan välissä, levittäytyi Iso Hiekkameri, 115 000 neliökilometrin kokoinen valtava vedetön hiekkadyynien aava. Aavikko oli yksi karuimpia paikkoja maailmassa, ja saksalaiset pitivät sitä käytännössä kulkukelvottomana alueena, jonka suunnalla ei siksi ollut juurikaan suojuuksia eikä lainkaan partiointia. »Ainoa meri, jota sakemannit eivät tarkkaile», tuumi Stirling. Jos vihollisen aavikonpuoleiseen selustaan onnistuttaisiin ujuttamaan ketteriä ja huolellisesti koulutettuja ryhmiä, ne pystyisivät kenties sabotoimaan lentokenttiä, varastoja, viestikeskuksia, raiteita ja teitä ja luikahtamaan sitten takaisin aukean hiekkamerän helmoihin. Monisatapäinen kommandojoukko voisi hyökätä vain yhteen kohteeseen kerrallaan, mutta jos olisi paljon pieniä, nopeasti liikkuvia ryhmiä, ne voisivat iskeä eri tahoilla ilman ennakkovaroitusta, vetäytyä riipeästi ja tuhota samalla hetkellä monta kohdetta. Jokainen kenraali haaveilee vesi kielellä tilaisuudesta iskeä vihollisen selustaan, kun tämä sitä vähiten odottaa. Pohjois-Afrikan omalaatuinen luonto tarjosi kerrankin tähän mahdollisuuden, Stirling mietti

viruessaan puolittain halvautuneena sairaalasängyssään ja yrit-
täessään saada varpaansa heilumaan.

Stirlingin ajatus ei kummunnut niinkään asiantuntemuksesta
kuin toiveajattelusta, se ei syntynyt tunteja kestäneestä pähkäily-
stä ja selvitystyöstä vaan toipilasajan äärimmäisestä tylsyydestä. Se
perustui intuitioon, mielikuvitukseen ja itsevarmuuteen, joita Stir-
lingillä oli vaikka muille jakaa, ei niinkään vankkaan kokemukseen
aavikkosodasta, sillä sitä hänellä ei ollut lainkaan.

Oivallus oli kuitenkin luova. Sellainen, jonka keksiäkseen oli
oltava yhtä omintakeinen ja etevä kuin Archibald David Stirling.

Stirling kuului siihen ihmistyyppiin, jolle sota tekee hyvää, koska
rauhan aikana asiat ovat menneet huonosti. Lyhyen elämänsä ai-
kana hän oli ehtinyt kokeilla onneaan monissa eri ammateissa (tai-
teilijana, arkkitehtinä, lehmipaimenena ja vuorikiipeilijänä) menes-
tymättä missään. Syntyperänsä ja koulutuksensa ansiosta hänellä
oli hyvät eväät elämässä, hän oli älykäs ja kekseliäs ja olisi voinut
ryhtyä mihin hyvänsä, mutta tuhlassi nuoruutensa lähinnä mitättö-
mään puuhasteluun. Sota osoittautui hänen pelastukseksi.

Stirlingin suku kuului Skotlannin vanhimpiin ja arvovaltai-
simpiin. Aristokraattisella klaanilla oli huomattavia ansioita, pitkä
sotilashistoria ja useita erikoisia piirteitä. David Stirlingin äiti oli
Fraserin klaanin johtajan, lordi Lovatin tytär, jonka suku polveutui
Kaarle II:sta. Stirlingin isä, kenraali Archibald Stirling, oli selvin-
nyt kaasuhyökkäyksestä ensimmäisessä maailmansodassa, palvellut
parlamentaarikkona ja vetäytynyt sitten Keiriin, Perthshiressä si-
jaitsevalle kuudenkymmenen neliökilometrin kokoiselle sukutilalle,
joka oli kulkenut perheessä viisisataa vuotta. Kenraali hallitsi mit-
tavaa maaomaisuuttaan ja kuritonta perhettään kuin hyväntahtoi-
nen mutta etäinen heimopäällikkö, joka tarkkailee taistelukentän
tapahtumia pienen välimatkan päästä kukkulan laelta. Davidin äiti
oli enemmän läsnä, ja lapset suhtautuivat häneen pelonsekaisella
kunnioituksella. Keir House, jossa David Stirling syntyi vuonna
1915, oli valtava rakennus, keskikesälläkin hyinen, täynnä vanhoja

metsästysmuistoja, meteliä ja koirankujeita. Äiti ja isä Stirling iskostivat lapsiinsa käytöstapoja, mutta eivät muuten juurikaan puuttuneet näiden tekemisiin. David oli perheen neljästä pojasta toiseksi vanhin, ja veljesjoukko varttui peuroja metsästäen, jäniksiä pyydystäen, tapellen ja keskenään kilpaillen. Yksi sisarusten suosima leikki oli vähän kuin kaksintaistelu ilmakivääreillä: kaksi veljestä ampua tussautti vuorotellen toisiaan takamukseen ja siirtyi kunkin laukauksen jälkeen askelen lähemmäs.

Aristokraattis-spartalaiset varhaisvuodet eivät karaisseet nuorta David Stirlingiä. Kahdeksanvuotiaana hänet lähetettiin Ampleforthin katoliseen sisäoppilaitokseen, missä hän sai lavantaudin ja palasi pitkäksi aikaa kotiin toipumaan. Hänellä oli puhevika, joka korjattiin lopulta leikkaushoidolla. Hän ei perustanut urheilusta ja vältteli sitä parhaansa mukaan. Hän kasvoi häkellyttävää taktia: 17-vuotiaana hän oli yli 195-senttinen hontelo rimppakinttu, vahvatahtoinen, uhkarohkea ja poikkeuksellisen kohtelias. Paljolti perhetaustansa ansiosta hän pääsi opiskelemaan Cambridgen yliopistoon, missä hän pani kunnolla ranttaliksi ja vietti enemmän aikaa kilparadalla kuin opintojen parissa. »Jos elämässä oli vakavastikin otettavia puolia, ne menivät minulta kyllä täysin yli hilseen», hän myönsi myöhemmin. Ainakaan historiankirjoihin ei ole jäänyt mitään viitteitä siitä, että hän olisi koskaan kajonnut yhteenkään kirjaan. Opiskelijaelämää oli jatkunut vuoden, kun collegen rehtori ilmoitti, että Stirling erotettaisiin yliopistosta. Rehtori luki ääneen päätöksen perusteet eli 23-kohtaisen rikeluettelon. Stirlingin tuli valita näistä kolme, joista arveli äitinsä »pahastuvan vähiten».

Stirling päätti ryhtyä pariisilaistaiteilijaksi. Taipumuksia maalamiseen hänellä ei ollut, mutta baskeri kylläkin ja kaipuu boheemielämään. Joidenkin mielestä hänen maalauksissaan »kaunis ja makaaberinen yhdistyvät jännittävästi». Stirlingin ranskalainen tuutori ei kuitenkaan kuulunut tähän ihmisryhmään, ja lorvittuaan noin puolitoista vuotta Seinen länsirannalla viettämässä rappioelämää englantilaisnuorukainen sai kuulla, että vaikka hänestä saattaisi jonakin päivänä sukeutua kelvollinen mainospiirtäjä, »hänen oli

turha kuvitella menestyvänsä maalarina». Stirling otti uutisen ras-kaasti. Epäonnistuminen taiteilijana jätti häneen ikuisen arven ja saattoi selittää epäroinnin, joka väreili jatkuvasti hänen itsevarman ulkokuorensa alla.

Hän palasi Cambridgeen opiskelemaan arkkitehtuuria, mutta opinnot jäivät tälläkin kertaa pian kesken. Pesti edinburghilaisen arkkitehdin leivissä loppui lyhyeen. Tässä vaiheessa Stirlingin äiti puuttui peliin ja ilmoitti pojalleen, että tämän oli lopetettava haa-huilu ja tehtävä jotain elämällään. Stirling totesi aikovansa kiivetä ensimmäisenä Mount Everestille.

Stirling ei oikein soveltunut vuorikiipeilijäksi. Hänellä ei ollut juuri kokemusta totisesta kiipeilystä. Lisäksi häntä alkoi huimata korkealla. Pelottomat brittiläiset kiipeilijät olivat tavoitelleet maailman korkeimman vuoren huippua vuodesta 1921, ja kymmenet olivat saaneet surmansa sen rinteillä. Everestin valloittaminen oli kallis, vaarallinen ja vaativa hanke, ja Stirling oli puilla paljailla – hän ei kuitenkaan antanut näiden seikkojen nakertaa lujaa päätös-tään menestyä toimessa, jossa muut (pätevämmät, kokeneemmat ja paremmin rahoitetut) kiipeilijät olivat epäonnistuneet. Hän kii-peili Sveitsin Alpeilla vuoden äitinsä kustannuksella ennen kuin liittyi isänsä vanhan Scots Guards -rykmentin reserviin siinä toi-vossa, että osa-aikainen sotilaskoulutus auttaisi vuorikiipeilyssä. Univormu sai kuitenkin pian jäädä, sillä hän ei sietänyt hulluuden partaalle ajavaa paraatikentän pitkäveteyttä. 23-vuotiaana, 1938, hän matkusti Yhdysvaltoihin kiipeilläkseen Kalliovuorilla ja ratsas-taakseen suuren vedenjakajan poikki. Stirling oli paimentanut kar-jaa kuukausikaupalla Roy »Panhandle» Terrill -nimisen cowboyn kanssa ja päätynyt Rio Granden eteläpuolelle, kun hän sai kuul-la Britannian olevan sodassa – tilanteen kärjistymiseen johtaneet käännteet olivat mitä ilmeisimmin jääneet häneltä täysin huomaamatta. Äiti lähetti sähkeen: »Palaa kotiin halvimalla mahdollisel-la tavalla.» Stirling lensi kotiin ykkösluokassa ja palasi asevoimiin.

Pirbrightin kasarmille syksyllä 1939 ilmestyneessä David Stir-lingissä yhdistyivät erikoiset piirteet: hän oli kunnianhimoinen

haahuilija; sotilaskurille allerginen kunniakkaan sotilassuvun vesa. Rehvakkaiden elkeiden taakse kätkeytyi mies, jolla oli taipumusta masennuskausiin ja jonka viimeiseen asti huolitellut käytöstavat ja vaivattomat seuramiehen taidot kätkivät ajoittaiset päänsisäiset hirmumyrskyt. Stirling oli romantikko, joka osasi olla hyvä ystävä, mutta joka ei juuri haikaillut eikä tarvinnut fyysistä läheisyyttä. Vaikuttaa siltä, että hän menetti poikuutensa Pariisissa maalaimista opiskellessaan. Panhandle Terrillin kanssa hän oli nauttinut »Meksikon tummien tyttöjen» seurasta. Hänen luontainen ujoutensa ja vuodet ankaran katolisessa poikakoulussa olivat ilmeisesti iskostaneet häneen naisten pelkoa. »Erittäin hämmäntävät ja syyllisyyden kyllästävät teinivuodet aiheuttivat valtavia paineita», hän pohdiskeli kerran. Hän puhui »saalistajanaisista» ja kutsui harvoja romanttisia kohtaamisiaan »vähältä piti -tilanteiksi» ikään kuin olisi pelännyt jäävänsä naisten pauloihin. »Kaikenlaiset siteet luovat painetta, jota siedän huonosti», hän myönsi. Hänellä oli paljon naispuolisia ystäviä, ja elämäkerturinsa mukaan hän »ei ollut immuuni vastakkaisen sukupuolen viehätysvoimalle». Silti vaikutti siltä kuin hän olisi tuntenut olonsa kotoisaksi ainoastaan miesseurassa ja »avarissa ympyröissä». Kuten monet hyvät seuraneuvoajat, hän oli hieman yksinäinen. Hän oli soturimunkki, joka kaipasi toimintaa ja sotilaiden seuraa, mutta vetäytyi taisteluiden laannuttua omiin oloihinsa.

Stirlingissä istui tiukassa itseluottamus, joka on seurausta korkeasta syntyperästä ja rajattomista mahdollisuuksista. Hän ei antanut perinnäistapojen rajoittaa itseään ja piti sääntöjä riesoina, joita sopi ylenkatsoa, rikkoo ja kiertää. Hän suhtautui tinkimättömän kunnioittavasti nokkimisjärjestyksessä alempiin ja viittasi kintaalla sotilasarvoon perustuvalle pökkuroinnille. Stirling oli silmiinpistävä vaatimaton ja piti rehentelijöitä ja suurisuita vastenmielisinä – ankarin tuomio häneltä oli tuomita joku »kerskuriksi» ja »pompöösiköksi». Vaikka hän antoi itsestään hieman häilyväisen ja hajamielisen vaikutelman, hänen keskittymiskykynsä oli vertaansa vailla. Hontelosta ruumiinrakenteestaan ja heikosta

opintomenestyksestään huolimatta hän uskoi sitkeästi omiin kykyihinsä, niin älyllisiin kuin ruumiillisiin. Stirling teki tasan tarkkaan mitä itse tahtoi riippumatta siitä, olivatko hänen tavoitteensa muiden mielestä järkeviä tai ylipäätään mahdollisia. SAS näki päivänvalon osittain sen ansiosta, että sen perustaja ei hyväksynyt kielteviä vastauksia sen paremmin ylemmiltään kuin alaisiltaan.

Aivan kuten vuorikiipeilyyn liittyvät järjestelyt, jotka olivat olleet Stirlingistä puuduttavia, myös sotaan valmistautumiseen kuuluvat käytännön näkökohdat olivat hänestä sanomattoman tylsistyttäviä. Monien nuorukaisten tavoin hän hinkui taisteluihin, mutta huomasi arkensa junnaavan loputtomissa marsseissa, varustetarkastuksissa, ampumaharjoituksissa ja muissa sotilaselämän peruspilareissa. Niinpä hän kapinoi. Hän otti tavakseen livahtaa Pirbrightissa sijaitsevasta varuskunnasta Lontoon yöhön juomaan, lyömään vetoa ja pelaamaan biljardia White's Clubilla. Aivan yhtä usein hän myös jäi kiinni ja sai poistumiskieltoa. Stirling oli kapiaisten painajainen: suorasuinen, laiska ja usein puoliuudessa edellisen yön rilluttelun vuoksi. »Sangen, sangen vastuuntunnoton mies», muisteli sittemmin varakreivin arvon perinyt Willie White-law, joka Stirlingin lailla oli upseerikokelaana Pirbrightissa. »Hän ei kerta kaikkiaan sietänyt sitä, että meitä koulutettiin jotakuinkin samaan malliin kuin ennen edellistä suursotaa. Hän antoi kaiken mennä yhdestä korvasta sisään ja toisesta ulos.»

White's Club kuului Lontoon arvostetuimpiin herrakerhoihin, ja juuri sen baarissa Stirling kuuli ensi kertaa tehtävistä, jotka tuntuivat vastaavan paljon paremmin sitä seikkailun- ja jännityksentäyteistä sotilaselämää, jota hän oli kaipaillut: upouuden kommandoyksikön oli tarkoitus iskeä tärkeisiin viholliskohteisiin. Stirlingin serkku, lordi Lovat, oli ilmoittautunut mukaan ensimmäisten joukossa.

Everstiluutnantti Robert Laycockin johtamiin joukkoihin (eli »Layforceen») oli tarkoitus rekrytoida muun muassa seremoniallisia tehtäviä Lontoon alueella hoitavan divisioonan jalkaväkiryksiköistä kaikkiaan 1 500 vapaaehtoista ja jakaa heidät kolmeksi

kommandorykmentiksi. Rykmenteistä koulutettaisiin erikoistuneita eliittijoukkoja, osaavia hyökkääjiä. Niin kutsuttu Lordi Haw-Haw, brittiläinen maanpetturi, joka teki briteille suunnattuja radiolähetyksiä yhteistyössä natsien kanssa, kuvaili kommandoja myöhemmin »Churchillin kurkunleikkaajiksi».

Stirling ilmoittautui heti. Pian hän jo rämpikin läntisen Skotlannin villissä luonnossa eli poikavuosilta tutuissa maisemissa kaukana inhottavista paraatikentistä. Kommandoilla oli viikkojen mittaisia koulutuksia Arransaaren soilla ja sananjalkapusikoissa: harjoiteltiin marsseja, aseettomia taistelutekniikoita, kestävyyttä, erätaitoja ja suunnistusta. Heti uuden yksikön alkutaipaleella osa muista koulutettavista pani pitkänhuiskean upseerin merkille: Stirling oli luontainen johtaja, joka luotti omiin päätöksiinsä järkähtämättömästi mutta asiasta numeroa tekemättä ja osoitti herrasmiesmäistä tinkimättömyyttä siinä, että halusi tehdä itse vähintään saman kuin mitä pyysi alaisiltaan. Helmikuun ensimmäisenä päivänä 1941 Layforce lähetettiin meriteitse kohti Lähi-itää. Stirling oli vihdoin matkalla taisteluihin. Jälkeensä hän jätti vinon pinnon maksamattomia laskuja: vedonvälittäjältä, räätälistä, pankista ja jopa karjapaimenille varusteita myyvältä arizonalaiskauppiaalta, joka penäsi maksua satulasta.

Layforce oli lähetetty katkomaan akselivaltojen viestiyhteyksiä Välimerellä ja toimimaan kärkijoukkona Rodoksen valtauksessa. Kun kommandot sitten nousivat laivasta Egyptissä, sotilaallinen tilanne oli jo muuttunut: strategiat menivät uusiksi, sillä Erwin Rommelin johtama saksalaisten Afrikakorps oli saapunut Kyrenaikaan (Libyan itäiselle rannikolle). Pohjois-Afrikassa edestakaisin sahaavan sodan ensimmäinen vaihde oli käynnistynyt, ja briteillä oli täysi työ saksalaisten hyökkäysten torjumisessa. Afrikakorpsin alkuperäinen tarkoitus oli ollut auttaa italialaisia puolustamaan Pohjois-Afrikassa sijaitsevia siirtokuntia, mutta joukot etenivät hälyttävällä vauhdilla, pakottivat britit perääntymään Egyptin ja Libyan rajalle ja ryhtyivät piirittämään Tobrukin rannikkokaupunkia. Kommandot eivät siis lähteneetkään Rodosta